

Резюме на научните публикации

През последните шест години след хабилитацията са публикувани 24 научни публикации и две монографии; осъществени са участия/ръководство в 15 научни проекта и преподавателска дейност по 8 дисциплини на постоянен договор в 2 университета и като хоноруван преподавател в четири университета.

В периода до хабилитацията основните изследвания и публикации са посветени на международната икономика в областите: икономика на Европейския съюз, присъединяване към ЕС, икономика на Черноморския регион и международна миграция. След хабилитацията се разширява и задълбочава значително изследователския интерес в областта „Световно стопанство и МИО“. Публикациите са в три основни теми в областта на международните финанси и международната търговия:

- **Глоблна и регионална икономика.**
- **Европейска икономика и членство на България в ЕС**
- **Икономически и финансови измерения на международната миграция**

Глоблна и регионална икономика.

Последната финансово-икономическа криза е предизвикателство за конвенционалната теория за глобалната икономика и нейната финансова архитектура. Затова повечето от публикациите са фокусирани върху ефектите на кризата. Монографията *„Ролята на международните финансови институции за развитието на частния сектор в България* „ се фокусира върху същността и ролята на международните финансови институции в променящата се глобална финансова архитектура. Анализира се теорията за модела на икономическо развитие, насърчаван от глобалните Бретън Уудски институции. Изследват се и процесите на създаване на нови глобални и регионални институции. Докато статутът на международните финансови институции е обект на постоянен интерес в литературата, то тяхното финансово състояние и поведение по време на глобалната финансово-икономическа криза все още не е достатъчно изследвано. В хабилитационния труд са представени резултатите от цялостно изследване на теоретичните възгледи за международните финансови институции като

се извежда концепцията за дуалния мандат и роля като институции подкрепящи развитието и от друга страна като финансови институции, които трябва да постигат финансова устойчивост. Тази концепция се прилага на макроравнище като се изследва поведението на международните финансови институции (оценка на базата на 77 годишни отчета на динамиката на комплекс от 35 показателя за 11 годишен период обхващащ и предкризисния период) и на микроравнище като се изследва финансово-икономическото състояние и динамика на 56 компании финансирани от международните финансови институции (на база на данните от годишните им баланси за периода преди изследването на финансирането). Разработва се методология за оценка на ефекта от участието на България в международните финансови институции, оценяват се положителните ефекти и проблемите на финансираните компании на микроравнище. Извеждат се основните проблеми и насоки за политиката в областта на международните финансови институции и се предоставя удобен за прилагане теоретичен модел за текуща оценка на ползите от участието в тях.

Новият протекционизъм и рисковете пред изградената върху либерализма рамка на международната търговия се изследват в първата в страната книга, посветена на възраждащия се протекционизъм. (*Готова ли е българската икономика за нов протекционизъм. в: Идва ли времето на нов протекционизъм, Изд. Св. Григорий Богослов*). Анализират се проблемите на българския износ през фокуса на новия протекционизъм и очаквания ефект от него върху глобалната икономика и търговия. На базата на емпирични данни се прави оценка и на ефекта от двустранните търговски споразумения между ЕС и трети страни и се идентифицират основните проблеми на българската външна търговия – устойчивите дисбаланси с някои водещи в двустранната търговия страни, рисковете, свързани с концентрацията на външно-търговския стокообмен и участието в глобалните стойностни вериги и ниската добавена стойност на българския износ.

Разширява се географският периметър в изследванията в сравнение с периода до хабилитация. Освен изследвания на икономиката на ЕС и Черноморския регион, новите публикации разширяват изследователския регион към Азия - Южна Корея и Субсахарска Африка.

Интересът към икономиката на Южна Корея е свързан с два важни предизвикателства за българската икономика – ролята на държавните предприятия в икономиката и слабото възстановяване на капиталовия пазар.

Публикацията *Revitalizing the Capital Market in Bulgaria after the Crisis: The Lessons from the Korean Experience*, in: *Knowledge Sharing Program with Bulgaria: A Study on Promoting Innovation and Competitiveness of SMEs in Bulgaria: Shaping-up of the Public Policy Management of the Financial and Research Policy Instruments*, представя резултатите от цялостно изследване на развитието на капиталовия пазар в Южна Корея и България в партньорство с водещ в Азия „Тинк-танк“ – Корейския институт за развитие. Направен е сравнителен анализ за ефектите на кризата върху двата пазара и след кризисното им възстановяване. Идентифицирани са работещите инструменти и политики за насърчаване на капиталовия пазар.

Публикацията *Governance Innovation for SOEs in Bulgaria: Based on the Korean Experience in 31 Questions*, сmp. 22-78, 015/16 *Knowledge Sharing Program with Bulgaria: Policy Studies for Bulgaria's Sustainable Growth: Enhancing Innovation and Accountability*, се фокусира върху изследване на развитието на държавните предприятия и двата модела на управление в Корея и България като на базата на сравнителния анализ са идентифицирани основните проблеми изведени основните насоки за подобряване на управлението на държавните предприятия. Монографията е цитирана от МВФ (*IMF, 2016, Country Reports: Selected Issues Paper, 16/345*) и в препоръките за структурни реформи в страната.

Две публикации се фокусират върху изследване на пазарите в Субсахарска Африка и потенциала за износ на тези пазари. (Маринов, Е. и Бобева, Д. 2017. *Пазарите в Субсахарска Африка – Възможност за диверсификация на българската външна търговия*. Списание на БАН, 3/2017, с. 64-72. С., ISSN 0007-3989.; Маринов, Е. и Бобева, Д. 2017. *Синтетичен профил на българските фирми, търгуващи със Субсахарска Африка*. Сп. Икономическа мисъл, 1/2017, С., с. 49-68, ISSN: 0013-2993). Интересът към темата е свързан с другите публикации, посветени на идентифицирането на проблемите на българската икономика и най-вече на този за прекомерната географска концентрация на българския износ. На базата на цялостно емпирично проучване се разкрива и оценява потенциала за развитие на търговията с този регион при създадената благоприятна правна рамка на търговски споразумения от страна на ЕС и региона. В методологическо отношение тези изследвания очертават един работещ научен подход в решаването на актуален проблем на българската икономика.

В регионален план е и изследването (*„Is Greece exit from the rescue programmes successful? Lessons for Bulgaria in: BULGARIA AND ROMANIA: COUNTRY MEMBERS*

OF THE EU, PART OF THE GLOBAL ECONOMY). В статията се изследват регионалните и двустранни ефекти от икономическата криза в Гърция. Интересът е продиктуван от това че гръцката икономика е от особена важност за българската и за икономиката на региона. Анализът се построява върху идентифицирането на каналите за пренасяне на шокове между икономиките в Единния пазар. Изследват се ефектите върху взаимните инвестиции, търговия, свободно движение на хора и финансови потоци между страните.

Европейската икономика и членството на България в ЕС

Два фундаментални фактора стимулират и са в основата публикациите в областта на европейската и българската икономика: финансово-икономическата криза и членството в ЕС. Единадесетгодишният период от кризата и членството в ЕС поставят редица въпроси , които търсят своето обяснение в теорията и изследванията. Събитията от този период са своеобразна проверка на релевантността на конвенционалната теория на международната икономика.

В няколко публикации се прави оценка на ефектите от членството в ЕС главно по отношение на конвергенцията (*“Конвергенцията: Концепции и тенденции; Европейската интеграция днес – някои проблеми и възможности“*, Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, Пловдив, 2019“; *„Номинална и реална конвергенция. Приемане на еврото, в: „Българската икономика: 10 години в ЕС“*). На ефектите от членството в ЕС върху чуждестранните инвестиции са посветени няколко статии. (*„Влиянието на членството в ЕС върху преките чуждестранни инвестиции, в: Икономиката на България в Европейския съюз“*). Разкрива се волатилността на финансовите потоци към България и тяхното влияние върху нестабилността на икономиката.

Идентифицирани са както позитивните ефекти от членството, така и рисковете и проблемите на българската икономика, възникнали във връзка с членството. В статиите се прави цялостен анализ на всички аспекти на конвергенцията – номинална и реална, като се използват показателите за бета- и сигма- конвергенция. Развива се и се аргументира тезата за това, че досегашната правна рамка за оценка на сближаването е неефективна. Разработва се концепцията и възможни измерители на „структурна“ и „регионална“ конвергенция, като се твърди, че досегашния европейски

инструментариум не стимулира устойчивото сближаване на новите държави-членки на ЕС.

По отношение на чуждестранните инвестиции за разлика от предхождащите хабилитацията публикации, където се изследват позитивните ефекти от ПЧИ, в последните публикации преобладава критичния подход и идентифицирането на неблагоприятни тенденции – концентрация в сектори със слаба конкуренция и такива, свързани с публичния сектор, инвестиране в сектори с ниска добавена стойност, слабо равнище на реинвестирана печалба и неосезаем принос в иновациите.

В публикацията, представляваща, част от годишния доклад *„Десет години от началото на финансово-икономическата криза – поуки и необходими реформи, Икономическо развитие и политики в България: оценки и очаквания, Годишен доклад 2018 г., Институт за икономически изследвания при Българската академия на науките,“* се прави оценка на начина, по който българската икономика реагира на външните шокове, свързани с глобалната и европейска финансово-икономическа криза. Анализират се основните канали на трансмисия на шоковете, свързани с кризата, след което се изследват значимите преки последици от кризата на макро и секторно равнище, за да се разкрият основните аспекти на уязвимостта на българската икономика и изведат уроците от кризата и необходимите реформи за подобряване на устойчивостта на икономиката. Направеният анализ на макроикономическите и секторните ефекти от световната финансова и икономическа криза върху българската икономика показва, че наблюдаваните промени в периода 2008-2017 г. са преди всичко циклично обосновани и няма съществени изменения в структурата на стопанството, които да зададат различно развитие в следкризисния период, а респективно и да направят икономиката по-слабо уязвима на външни кризи. В сравнителен план са анализирани икономиките и на останалите държави-членки с фокус върху новите от тях, за да се очертае спецификата в реакцията на кризата на различните страни. Така се стига до изводите, че уязвимостта на икономиката от предкризисния период в значителна степен се дължи на ориентирането на заетостта, инвестициите и кредитирането предимно в нетъргуемия сектор. Извеждат се най-важните поуки от кризата в България, включващинеобходимостта от подобряване на ефективността на публичните разходи и инвестиции, развиването на капиталовия пазар; диференциране на външнотърговската структура и пазари; преодоляването на зависимостта

на българската икономика от външно финансиране, структурни реформи и насърчаване на секторите с висока добавена стойност.

В няколко публикации се прави оценка на ефективността на новия механизъм за макроикономически дисбаланси в ЕС, приет като част от т.нар. "Six Pack (2011)". („Дебалансирана ли е българската икономика: Отговорът на новия европейски механизъм за ранно предупреждение, в: Алтернативи на икономическото развитие през XXI век: Теории, политики, решения“; „Macroeconomic Imbalances and the Economic Convergence of the EU candidate countries, Scholedge International Journal of Business Policy and Governance, Volume 3, Issue 10; и други). Разглежда се целесъобразността на използването на т.нар. „Табло с показатели“ по процедурата за прекомерни макроикономически дисбаланси на ЕС. Изчислени са включените в таблото показатели за десетгодишен период, което показва, че неотдавнашната икономическа криза спомага за преодоляването на някои от дисбалансите в страните-кандидатки за членство в ЕС, но за сметка на забавяне на икономическия растеж и конвергенцията. Аргументира се, че таблото с показатели не успява да отчете в достатъчна степен спецификите на икономическото развитие на икономиките с догонващо развитие и не може да се използва като инструмент за оценка на тяхната готовност за присъединяване към ЕС. Аргументира се и неговата неефективност като система за ранно предупреждение. Разкриват се основните проблеми в неговата структура и начин на прилагане. Приложимостта се тества както за държавите-членки на ЕС, така и в регионален аспект за страните-кандидатки за членство в ЕС, което не е правено до сега. (*The new EU Macroeconomic Imbalances Procedure and its Relevance for the Candidate Countries. Journal of Central Banking Theory and Practice*). Резултатите от изследването допълнително аргументират тезата за това, че действащият механизъм е неподходящ за страните с догонващи икономики.

В методологически план в публикациите във връзка с макроикономическите дисбаланси се използва и собствен иконометричен модел и се обосновава и конструира „Интегрален показател за макроикономически дисбаланси (ИМІ)“, който преодолява някои от основните слабости на „Таблото с индикатори“ и служи за сравнение на равнището на макроикономически дисбаланси между отделните страни в различните фази на цикъла (Bobeva, Daniela and Atanasov, Atanas, *Macroeconomic Imbalances in Euro- and Non-Euro Area Member States (2017), The Yearbook of UNWE*“).

Обект на изследване са и регулаторните промени във финансовия сектор и техният ефект върху развитието на финансовото посредничество (*Ще успее ли новата европейска регулаторна рамка на финансовия сектор да наложи етично и отговорно поведение на финансовите институции? Tenth International Scientific Conference "Investment in the Future – 2015"*). Развива се тезата, че реформите във финансовия сектор в ЕС не осигуряват неговата стабилност, а свръхрегулирането стимулира концентрацията и ограничава конкурентноспособността вътре в сектора, което ще се отрази неблагоприятно върху цената на финансовия ресурс за икономиката.

В контекста на развитието на финансовия сектор на ЕС и проблемите на защитата на потребителите на финансовите услуги в ЕС е направено изследване в *монографията „Лични финанси“ – Въведение*. В нея се анализират основните европейски регулации в областта на финансовите услуги, тяхното приложение в България, като се изследват теоретичните източници на личните финанси и ролята на народопсихологията в тяхното управление. Подробен анализ е направен на тенденциите в спестяванията, кредитите, платежните операции, застраховането и динамиката на пазара на финансовите услуги. В тази връзка е и изследването на задлъжнялостта на населението на базата на богато емпирично изследване. (*Задлъжнялостта на гражданите през погледа на макроикономическите данни и резултатите от социологическо проучване, в: „Финансовата криза и задлъжнялостта в България“*)

Икономически и финансови измерения на международната миграция

Икономическите и финансови измерения на международната миграция се изследват в два нови аспекта - факторната зависимост на изходящата миграция от макроикономически и структурни показатели на приемащата страна и връзката между движението на миграционните и свързаните с тях финансови потоци. Основната цел на изследването е да се провери тезата, че нараства ролята на икономическата нестабилност на приемащите страни за обема и интензитета на изходящите мигрантски трансфери. Конструиран е иконометричен модел, на базата на който се оценява значимостта на различните макроикономически фактори върху изходящите парични потоци, свързани с миграцията.

Изследването на мигрантските парични трансфери се разширява към една нова проблемна тема, която става все по-актуална, като се задълбочава анализа на структурата на мигрантските трансфери. За първи път се изследва динамиката на пенсионните презгранични трансфери и техния ефект за платежния баланс, икономическия растеж и населението. (*Economic Impact of Elderly Migration and Pension Transfers*)

Анализират се свързаните с нея икономически ефекти и промени в структурата на населението. Разкриват се причините и факторите за положителното миграционно салдо на населението над 50 годишна възраст и различния миграционен модел на местното население и имигрантското население в тази възрастова група. Презграничното движение на хора придобили права на пенсия се анализира на макро равнище в паралел със свързаните финансови потоци и тяхната роля за платежния баланс и социално осигурителната система. За първи път се прилага специфична методология за изследване на този вид мигрантски трансфери, основана на пенсионните трансфери между пенсионно-осигурителните институции.